

EUROOPA LIIT

EUROOPA PARLAMENT

NÕUKOGU

**Strasbourg, 6. aprill 2022
(OR. en)**

**2020/0300 (COD)
LEX 2151**

**PE-CONS 83/1/21
REV 1**

**ENV 982
DEVGEN 233
ECO 142
SAN 748
PECHE 484
AGRI 633
IND 382
CHIMIE 126
ENER 553
RECH 559
TRANS 747
CODEC 1621**

**EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU OTSUS, MIS KÄSITLEB EUROOPA LIIDU
ÜLDIST KESKKONNAALAST TEGEVUSPROGRAMMI AASTANI 2030**

**EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU
OTSUS (EL) 2022/...,**

6. aprill 2022,

mis käsitleb Euroopa Liidu üldist keskkonnaalast tegevusprogrammi aastani 2030

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 192 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust¹,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt³

¹ ELT C 123, 9.4.2021, lk 76.

² ELT C 106, 26.3.2021, lk 44.

³ Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2022. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 29. märtsi 2022. aasta otsus.

ning arvestades järgmist:

- (1) Kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 192 lõikega 3 on järjestikused üldised keskkonnaalased tegevusprogrammid alates 1973. aastast suunanud liidu keskkonnapoliitika kujundamist ja koordineerimist ning moodustanud raamistiku, mille alusel liit on võtnud meetmeid keskkonna- ja kliimavaldkonnas.
- (2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusega nr 1386/2013/EL¹ kehtestati seitsmes keskkonnaalane tegevusprogramm (edaspidi „seitsmes keskkonnaprogramm“). Seitsmendas keskkonnaprogrammis on esitatud liidu keskkonnaalane tegevuskava kuni 31. detsembrini 2020 ning pikaajaline visioon aastani 2050.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. novembri 2013. aasta otsus nr 1386/2013/EL, milles käsitletakse liidu üldist keskkonnaalast tegevusprogrammi aastani 2020 „Hea elu maakera võimaluste piires“ (ELT L 354, 28.12.2013, lk 171).

(3) Komisjoni 15. mai 2019. aasta aruandes seitsmenda keskkonnaprogrammi hindamise kohta jõuti järeldusele, et 2050. aastani ulatuv visioon ja esmatähtsad eesmärgid on ikka veel asjakohased, et seitsmes keskkonnaprogramm on aidanud võtta prognoositavamaid, kiiremaid ja paremini koordineeritud keskkonnapoliitika meetmeid ning et selle struktuur ja tugiraamistik on aidanud luua sünergiaid ning muutnud seega keskkonnapoliitika tulemuslikumaks ja tõhusamaks. Aruandes jõuti ka järeldusele, et seitsmenda keskkonnaprogrammiga kavandati see, mis hiljem nähti ette ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030, sest selles rõhutati majanduskasvu ja sotsiaalse heaolu sõltumist heas seisundis loodusvaradest, et seitsmes keskkonnaprogramm on hõlbustanud kestliku arengu eesmärkide saavutamist ning on võimaldanud liidul kõneleda üleilmsel areenil kliima- ja keskkonnaküsimustes ühel häälel, ent edusammud looduskaitse, tervise ja keskkonnaküsimuste teistesse poliitikavaldkondadesse lõimimisel ei ole piisavad. Aruandes jõuti samuti järeldusele, et seitsmendas keskkonnaprogrammis oleks võidud rohkem arvesse võtta sotsiaalküsimusi, tuginedes olemasolevatele seostele keskkonna- ja sotsiaalpoliitika vahel, näiteks seoses mõjuga haavatavatele rühmadele, töökohtadele, sotsiaalsele kaasatusele ja ebavõrdsusele. Lisaks märgiti komisjoni aruandes, et hoolimata üha ambitsioonikamatest keskkonnaalastest eesmärkidest paljudes poliitikavaldkondades on kulutused keskkonnakaitsele jäänud Euroopas paljude aastate jooksul samaks (ligikaudu 2 % SKPst) ning et keskkonnaalaste õigusaktide rakendamata jätmine läheb liidu majandusele igal aastal maksma ligikaudu 55 miljardit eurot tervisekuludes ja keskkonnale avalduvates otseses kuludes. Komisjoni aruandes märgiti, et seitsmenda keskkonnaprogrammi rakendamist oleks saanud tugevdada jõulisema seiremehhanismiga.

- (4) Euroopa Keskkonnaameti aruande „Euroopa keskkond – seisund ja väljavaated 2020. aastal: teadmised kestlikule Euroopale üleminekuks“ (edaspidi „SOER 2020“) kohaselt on liidul ainulaadne võimalus asuda järgmisel kümnendil kestlikkusküsimustes maailmas juhtrolli, lahendades pakilisi süsteemseid lahendusi nõudvaid kestlikkusprobleeme. Süsteemsed muutused hõlmavad põhimõttelisi, ümberkujundavaid ja paljusid valdkondi puudutavaid muutusi ning eeldavad suuri nihkeid ja ümberorienteerumist süsteemi eesmärkides, stiimulites, tehnoloogias, sotsiaalsetes tavades ja normides, samuti teadmussüsteemides ja juhtimismeetodites. SOER 2020 järgi on Euroopa püsivate keskkonna- ja kestlikkusprobleemide üheks kõige olulisemaks põhjuseks see, et need on lahutamatult seotud majandustegevuse ja elustiiliga, eelkõige ühiskondlike süsteemidega, mis täidavad eurooplaste selliseid esmavajadusi nagu toit, energia ja liikuvus. Poliitikavaldkondade sidususe tagamine kehtiva keskkonnapoliitikaga ja selle täielik rakendamine viiks Euroopa oma 2030. aastaks sätestatud keskkonnaeesmärkide saavutamisele palju lähemale ning aitaks täita ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 ja selle kestliku arengu eesmäärke.

- (5) Komisjon võttis SOER 2020s kindlaks tehtud probleemidega tegelemiseks 11. detsembril 2019. aasta vastu teatise „Euroopa roheline kokkulepe“, mis sisaldab rohe- ja digipöoret toetava uue majanduskasvu strateegiat, mille eesmärk on kujundada liidus välja õiglase ja jõukas ühiskond, millel on kestlik, konkurentsivõimeline, kliimaneutraalne ja ressursitõhus majandus, ning kaitsta, säilitada ja suurendada liidu looduskapitali, parandades ühtlasi praeguste ja tulevaste põlvkondade elukvaliteeti. Prioriteet peaks olema kliima- ja keskkonnanäesmärkide kiire saavutamine, kaitstes samal ajal inimeste tervist ja heaolu keskkonnariskide ja -mõju eest ning tagades õiglase ja kaasava ülemineku. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1119¹ on sätestatud liidu eesmärk saavutada hiljemalt 2050. aastaks kliimaneutraalsus.
- (6) Oma 28. novembri 2019. aasta resolutsioonis kliima- ja keskkonnavalase hädaolukorra kohta rõhutas Euroopa Parlament, et kiire ja ambitsioonikas tegutsemine on otsustava tähtsusega, ning nõudis tungival, et komisjon tegutseks sihipäraselt, sealhulgas tagades, et kõik tulevased seadusandlikud ja eelarve-ettepanekud oleksid kõigiti kooskõlas eesmärgiga hoida globaalne soojenemine alla 1,5 °C ning et need ei kiirendaks elurikkuse kadumist, samuti tegeledes vasturääkivustega liidu praeguses kliima- ja keskkonnavalast hädaolukorda käsitlevas poliitikas, eelkõige ulatuslikult reformides põllumajandus-, kaubandus-, transpordi-, energia- ja taristuinvesteeringute poliitikat.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus) (ELT L 243, 9.7.2021, lk 1).

- (7) Euroopa rohelisel kokkuleppel põhineb taasterahastu „NextGenerationEU“, millega edendatakse investeeringuid rohe- ja digipöörde jaoks esmatähtsatesse sektoritesse, et suurendada vastupanuvõimet ning luua majanduskasvu ja töökohti õiglases ja kaasavas ühiskonnas. Taaste- ja vastupidavusrahadu, mis koos liidu 2021.–2027. aasta eelarvega aitab taastada liidu majandust COVID-19 kriisist, põhineb samuti Euroopa rohelises kokkuleppes seatud esmatähtsatel eesmärkidel. Peale selle tuleb kõigis taasterahastu „NextGenerationEU“ kohastes algatustes järgida vajadusel põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852¹ (taksonoomiamäärus) artiklis 17. Taasterahastu „NextGenerationEU“ annab hea võimaluse kiirendada üleminekut kliimaneutraalsusele ja keskkonnakaitsele.
- (8) Seitsmes keskkonnaprogramm lõppes 31. detsembril 2020 ning selle artikli 4 lõike 3 kohaselt pidi komisjon vajaduse korral esitama aegsasti kaheksanda keskkonnavalase tegevusprogrammi (edaspidi „kaheksas keskkonnaprogramm“) ettepaneku, et vältida ajalise lõhe teket seitsmenda ja kaheksanda keskkonnaprogrammi vahel. Komisjon teatas oma teatises „Euroopa roheline kokkulepe“, et kaheksas keskkonnaprogramm sisaldab uut seiremehhanismi, millega tagatakse, et liit püsib oma keskkonnavalaste eesmärkide saavutamise kursil.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2020. aasta määrus (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.6.2020, lk 13).

- (9) Kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 192 lõikega 3 seatakse kaheksandas keskkonnaprogrammis esmatähtsad eesmärgid, mis tuleb saavutada. Kaheksanda keskkonnaprogrammi rakendamiseks vajalikud meetmed võetakse vastu ELi toimimise lepingu artikli 192 lõike 1 või 2 alusel.
- (10) Kaheksanda keskkonnaprogrammi rakendusmeetmete, näiteks algatuste, programmide, investeeringute, projektide ja lepingute puhul tuleks arvesse võtta taksonoomiamääruse artiklis 17 sätestatud põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“.
- (11) Kaheksas keskkonnaprogramm peaks toetama Euroopa roheline kokkuleppe eesmärke kooskõlas juba seitsmendas keskkonnaprogrammis seatud pikaajalise eesmärgiga elada hiljemalt 2050. aastaks hästi planeedi taluvuspiirides. Kaheksas keskkonnaprogramm kui liidu üldine keskkonnaalane tegevusprogramm aastani 2030 läheb Euroopa rohelisest kokkuleppes kaugemale. Kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkidega määratakse kindlaks liidu poliitikakujundamise suund, tuginedes muu hulgas kohustustele, mis tulenevad Euroopa roheline kokkuleppe strateegiatest ja algatustest, nagu ELi elurikkuse strateegia aastani 2030, uus ringmajanduse tegevuskava, kestlikkust toetav kemikaalistrateegia ja nullsaaste tegevuskava.

- (12) ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel vastu võetud Pariisi kokkuleppe¹ (edaspidi „Pariisi kokkulepe“) eesmärk on tugevdada ülemaailmset reageerimist kliimamuutuste ohule, sealhulgas hoides maailma keskmise temperatuuri tõusu tunduvalt alla 2 °C võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega ning tehes jõupingutusi, et temperatuuri tõus piirduks 1,5 °C-ga võrreldes tööstusrevolutsioonieelse tasemega, tunnistades, et see vähendaks märkimisväärselt kliimamuutuste riske ja mõju.
- (13) Kaheksas keskkonnaprogramm on aluseks ÜRO kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030 ja selle kestliku arengu eesmärkides kindlaks määratud keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamisele ning see peaks olema kooskõlas Pariisi kokkuleppe, Rio konventsioonide ja muude asjakohaste rahvusvaheliste lepingute sihtidega. Kaheksas keskkonnaprogramm võimaldab liidu majanduses süsteemset muutust, mis tagaks heaolu planeedi taluvuspiirides, nii et majanduskasv on taastuv, ning peaks ka tagama, et rohepööre saavutatakse õiglaselt ja kaasavalt, aidates samal ajal vähendada ebavõrdsust. Stockholmis asuva vastupanuvõime uurimiskeskuse Stockholm Resilience Centre välja töötatud mudeli kohaselt toetab keskkonna- ja kliimaalaste kestliku arengu eesmärkide saavutamine sotsiaalseid ja majanduslikke kestliku arengu eesmärke, sest meie ühiskond ja majandus sõltuvad tervest biosfäärist ning kestlik areng saab toimuda üksnes stabiilse ja vastupanuvõimelise planeedi turvalises tegevusruumis. Kestliku arengu eesmärkide saavutamine liidu poolt ja tema toetus kolmandatele riikidele samade eesmärkide saavutamiseks on väga oluline, kui liit soovib näidata kestlikule majandusele ülemineku saavutamisel kogu maailmas eeskuju.

¹ ELT L 282, 19.10.2016, lk 4.

- (14) Liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamise meetmed tuleb ellu viia kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisega.
- (15) ELi toimimise lepingu artikli 191 lõike 2 kohaselt seab liidu keskkonnapoliitika, võttes arvesse liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust, eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme ning rajaneb ettevaatusprintsiiibil ja põhimõtetel, mille järgi tuleks võtta ennetusmeetmeid ja heastada keskkonnakahjustus eeskätt kahjustuse kohas, ning et maksma peaks saastaja.

- (16) Kaheksas keskkonnaprogramm peaks kiirendama õiglast ja kaasavat rohepööret kliimaneutraalsele, kestlikule, mürgivabale, ressursitõhusale, taastuenergiaga põhinevale, vastupanu- ja konkurentsivõimelisele ringmajandusele, millega saab planeet rohkem tagasi kui tarbitakse. Rohepööre peaks aset leidma heaolu edendava majanduse kontekstis, mille kasv on taastav ja mis võimaldab süsteemseid muutusi ja mille puhul mõistetakse, et ühiskonna heaolu ja õitseng sõltub stabiilsest kliimast, heas seisundis keskkonnast ja rikkalikest ökosüsteemidest ning mis annab turvalise tegevusruumi planeedi taluvuspiirides. Kuna maailma rahvastik ja nõudlus loodusvarade järele aina kasvab, peaks majandustegevus arenema kestlikult, nii et sellega ei tekitata kahju, vaid vastupidi pööratakse tagasi kliimamuutused, kaitstakse, taastatakse ja parandatakse keskkonnaseisundit, muu hulgas peatades ja pöörates tagasi elurikkuse vähenemise, hoitakse ära keskkonnaseisundi halvenemine, kaitstakse tervist ja heaolu negatiivsete keskkonnariskide ja mõju eest, ennetatakse ja minimeeritakse saastust ning saavutatakse looduskapitali säilitamine ja rikastamine ning kestliku biomajanduse edendamine, tagades seega taastuva ja taastumatu loodusvara külluse. Pidevate teadusuuringute ja innovatsiooni, tootmis- ja tarbimismustrite muutmise, uute probleemidega kohanemise ja koosloomise kaudu tugevdab heaolumajandus vastupanuvõimet ning kaitseb praeguste ja tulevaste põlvkondade heaolu.

- (17) Kaheksandas keskkonnaprogrammis tuleks seada temaatilised esmatähtsad eesmärgid kliimamuutuste leevendamise, kliimamuutustega kohanemise, maismaa ja mereelurikkuse kaitsmise ja taastamise, mürgivaba ringmajanduse, nullsaastega keskkonna ning tootmisest ja tarbimisest tuleneva keskkonnasurve minimeerimise valdkonnas kõigis majandussektorites. Need temaatilised esmatähtsad eesmärgid, mis hõlmavad nii keskkonnakahju põhjustajaid kui ka mõju, on omavahel lahutamatult seotud. Seetõttu on nende saavutamisele vaja läheneda süsteemselt. Samuti tuleks kaheksandas keskkonnaprogrammis määrata kindlaks eeltingimused, mis võimaldavad kõigil osalejatel sidusalt saavutada pikaajalisi ja temaatilisi esmatähtsaid eesmäärke.
- (18) Kaheksanda keskkonnaprogrammi raames tehtud mõjuhinnangutes tuleks arvesse võtta kogu vahetut ja pikaajalist mõju keskkonnale ja kliimale, analüüsides integreeritult majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõju, sealhulgas kumulatiivset mõju, samuti meetmete võtmise ja võtmata jätmise kulusid. Need mõjuhinnangud peaksid põhinema ulatuslikul ja läbipaistval konsulteerimisel. Komisjon peaks kaheksa nädala jooksul pärast avaliku konsultatsiooni lõppu esitama üksikasjaliku tagasiside sidusrühmadega konsulteerimise käigus saadud vastuste kohta, tuues eraldi välja eri liiki sidusrühmadelt saadud vastused.

- (19) Üleminek heaolumajandusele, kus majanduskasv on taastav, on sätestatud nii kaheksandas keskkonnaprogrammis kui ka 2030. ja 2050. aasta esmatähtsates eesmärkides. Selle ülemineku tagamiseks on liidul vaja välja töötada terviklikum lähenemisviis poliitikakujundamisele, kasutades muu hulgas kokkuvõtlikku tulemustabelit, mis mõõdab lisaks SKP-le majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast arengut. Kokkuvõtlik näitajate kogum, mis on osa liidu jõupingutustest rakendada ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, võtaks kokku olemasolevad näitajad ja seireprotsessid, andes samas võimaluse korral teavet ka selle kohta, kui kaugel eesmärgist ollakse, ning oleks ühtlasi poliitiline kokkuvõte, millest poliitikakujundamisel lähtuda. Seetõttu on sellise näitajate kogumi väljatöötamine lisatud eeltingimusena kaheksandasse keskkonnaprogrammi.
- (20) ÜRO keskkonnaprogrammis ja OECD ülemaailmsel keskkonnafoorumil on rõhutatud, et keskkonnamuutustel on soopõhine mõju. Kuna meeste ja naiste soorollid on erinevad, on ka kliimamuutuste kahjulik mõju neile erinev, ning kliimamuutused süvendavad soolist ebavõrdsust. Seetõttu on vaja kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamiseks seotud meetmetesse ja sihtidesse lisada sooline aspekt, et vältida soolise ebavõrdsuse põlistamist.

- (21) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999¹ artiklis 35 on sätestatud, et energialiidu olukorda käsitlevas aruandes tuleb esitada teave liikmesriikide edusammude kohta energiatoetuste järkjärgulisel kaotamisel, eelkõige fossiilkütuste puhul. Nimetatud määruse artiklis 17 on sätestatud, et komisjon, keda abistab energialiidu komitee, võtab vastu rakendusaktid, sealhulgas metoodika aruandluseks energiatoetuste järkjärgulise kaotamise kohta, eelkõige fossiilkütuste puhul. Lisaks toetab komisjon käimasoleva uuringu tulemuste põhjal liikmesriike muude keskkonnale kahjulike toetuste järkjärgulisel kaotamisel.
- (22) Selleks et täita ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2030 vajadusi, sealhulgas Natura 2000 ja roheline taristu investeerimisprioriteete, on komisjoni hinnangul vaja loodusele tehtavateks kulutusteks eraldada vähemalt 20 miljardit eurot aastas. See nõuab era- ja avaliku sektori vahendite kaasamist riigi ja liidu tasandil, sealhulgas mitmesuguste programmide kaudu.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

- (23) Kooskõlas komisjoni 14. oktoobri 2020. aasta teatisega „Kestlikkust toetav kemikaalistrateegia. Mürgivaba keskkonna loomise suunas“ peaks kaheksas keskkonnaprogramm toetama liidu jõupingutusi edendada kemikaalide ohutut käitlemist rahvusvahelise koostöö ja partnerluste kaudu kahepoolsetel, piirkondlikel ja mitmepoolsetel foorumitel ning koostöös kolmandate riikidega. Liit tagab kooskõlas rahvusvaheliste kohustustega, et liidus keelatud ohtlikke kemikaale ei toodeta ekspordiks, ning muudab selleks vajaduse korral asjaomaseid õigusakte.
- (24) Nii liidus kui ka kogu maailmas halvendab pinnase ja mulla seisundit endiselt mitmesugune inimtegevus, nagu maa halb majandamine, maakasutuse muutmine, jätkusuutmatud põllumajandustavad, maa kasutamata jätmine, reostus, jätkusuutmatud metsandustavad ja mulla katmine, samuti elurikkuse vähenemine ja kliimamuutused, millega sageli kaasnevad muud tegurid, mis vähendavad pinnase ja mulla võimet pakkuda ökosüsteemi teenuseid ja funktsioone.
- (25) Ülemaailmne toidusüsteem, sealhulgas põllumajandus, kalandus ja vesiviljelus, on jätkuvalt üks peamisi kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemise, sealhulgas ülemaailmse raadamise põhjustajaid. Liidus on vaja toidusüsteem ümber kujundada, et tagada kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamine.

- (26) Vastavalt valitsustevahelise bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteemi teenuseid käsitleva teaduslik-poliitilise foorumi (IPBES) 29. oktoobri 2020. aasta aruandele elurikkuse ja pandeemiate kohta on pandeemiate peamised põhjused needsamad üleilmsed keskkonnamuutused, mis põhjustavad elurikkuse vähenemist ja kliimamuutusi, sealhulgas maakasutuse muutmine, põllumajanduse laiendamine ja intensiivistamine, looduslike liikidega kaubitsemine ja nende tarbimine ning muud tegurid. Kliimamuutused on seotud haiguste tekkega ja põhjustavad tõenäoliselt tulevikus märkimisväärset pandeemiariski, samal ajal kui elurikkuse vähenemine on seotud ka maastike muutumisega ja võib mõnel juhul suurendada uute haiguste tekke riski. Aruande kohaselt läheb tegevusetus oluliselt rohkem maksma kui selliste üleilmsete pandeemiate ennetamise strateegiad, mis põhinevad looduslike liikidega kaubitsemise ja maakasutuse muutmise vähendamisel ning terviseühtsuse põhimõtte kohase kontrolli suurendamisel.
- (27) COVID-19 pandeemia, mis on toonud kaasa enneolematu üleilmse tervise- ja majanduskriisi, on taas näidanud, kui oluline on kohaldada poliitikakujundamisel mitut sektorit hõlmavat terviseühtsuse põhimõtet, milles tunnustatakse, et inimeste tervis sõltub keskkonnaseisundist ja on seotud selle komponentide ja teguritega, sealhulgas loomatervisega, ning et terviseohtudega tegelemisel tuleb arvesse võtta tervise ja keskkonna vastastikuste seoste keerukust. Kaheksas keskkonnaprogramm peaks aitama kaasa terviseühtsuse põhimõtte täielikule integreerimisele poliitikakujundamise kõigil tasanditel.
- (28) Kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatahtsate eesmärkide saavutamise eeltingimusena on vaja liikuda selles suunas, et tunnustataks õigust puhtale, tervislikule ja kestlikule keskkonnale, nagu on sätestatud ÜRO Inimõiguste Nõukogu resolutsioonis 48/13.

- (29) Mõiste „ökosüsteemipõhine lähenemisviis“, mis on sätestatud ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioonis, tähendab maa, vee ja elusressursside integreeritud majandamise strateegiat, millega edendatakse kaitset ja säästvat kasutamist õiglasel viisil, et aidata saavutada tasakaal nimetatud konventsiooni kolme eesmärgi vahel, nimelt elurikkuse kaitse, säästva kasutamise ja tulu jagamise vahel.
- (30) Vastavalt Euroopa Keskkonnaameti aruandele „Looduspõhised lahendused Euroopas: kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski vähendamise poliitika, teadmised ja tavad“ on looduspõhised lahendused kliimamuutustega kohanemiseks ja katastroofiriski vähendamiseks meetmed, mis töötavad koos loodusega ja toetavad loodust, et taastada ja kaitsta ökosüsteeme ning aidata ühiskonnal kohaneda kliimamuutuste mõjuga ja aeglustada edasist soojenemist, tuues samal ajal mitmesugust lisakasu. Looduspõhiste lahenduste rakendamine peaks toimuma kooskõlas kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkidega.
- (31) Looduskapitali arvestus (vahend, mille eesmärk on mõõta looduskapitali varude muutusi mitmel skaalal ning integreerida ökosüsteemi teenuste väärtus arvestus- ja aruandlussüsteemidesse) peaks aitama mõõta edusamme kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise ambitsioonikate eesmärkide ja meetmete suunas ning kaitsta ja taastada elurikkust, mida ei saa asendada.

- (32) Mere- ja rannikuökosüsteeme, nagu mangroovid, korallrahud, sooldunud märgalad ja mererohuga niidud, kahjustavad ja mõjutavad negatiivselt kahjulikud tavad, reostus ja sellised protsessid nagu eutrofeerumine ja hapestumine, mis mõjutavad nende elurikkust ning nende pakutavaid ökosüsteemi teenuseid ja funktsioone, samuti nende võimet toimida süsiniku sidujatena. Mere- ja rannikuökosüsteemide, sealhulgas ookeanipõhja kaitsmiseks ja taastamiseks on vaja võtta kiireloomulisi meetmeid. Ookeanide kaitse ja säilitamine on üleilmne ülesanne ja kollektiivne vastutus ning vaja on suurendada teadlikkust ja parandada teadmisi ookeanide kohta, et soodustada tõhusate meetmete vastuvõtmist ja rakendamist ühiskonna kõigil tasanditel ja kõigi osalejate poolt.
- (33) Järgmistel aastatel keskkonnaseisundi halvenemine tõenäoliselt jätkub ja kliimamuutuste kahjulik mõju suureneb veelgi, mõjutades kõige rängemalt arengumaid ja haavatavaid elanikkonnarühmi. Et aidata suurendada vastupanuvõimet ja toetada kolmandaid riike nende jõupingutustes kliimamuutuste leevendamisel ja nendega kohanemisel ning kaitsta elurikkust, peaks liidu ja liikmesriikide rahaline abi kolmandatele riikidele edendama ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030, Pariisi kokkulepet ja ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni 2020. aasta järgset ülemaailmset raamistikku ning olema kooskõlas kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatahtsate eesmärkidega. Lisaks peaksid liit ja liikmesriigid tagama, et Pariisi kokkulepet ja muid rahvusvahelisi kliima- ja keskkonnalepinguid rakendatakse viisil, mis juhindub võrdse kohtlemise ning riikide ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja vastava suutlikkuse põhimõttest, nagu on sätestatud Pariisi kokkuleppe artikli 2 lõikes 2.

- (34) Kestliku arengu eesmärkide ning liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamisel on määrava tähtsusega roheline diplomaatia ja tõhustatud koostöö kolmandate riikidega, sealhulgas arengumaadega, samuti on ülimalt oluline toetada head üleilmset keskkonnavalast juhtimist, sealhulgas teabele juurdepääsu, edendada üldsuse osalemist keskkonnavalaste otsustamises ja neis asjus kohtu poole pöördumist. Tähtis on ka tagada kõigi liidu sise- ja välispoliitika valdkondade, sealhulgas kaubanduspoliitika ja -lepingute koostoime ja sidusus ning järgida poliitikavaldkondade kestliku arengu sidusust.

(35) Kuna keskkonnapoliitika on väga detsentraliseeritud, tuleks kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamiseks võtta meetmeid eri valitsemistasanditel, st liidu, riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, tehes mitmetasandilisel valitsemisel koostööd. Tõhus seire, rakendamine, täitmise tagamine ja aruandekohustus on väga olulised ning poliitikavaldkondade sidususe tagamiseks on vaja tõhusat juhtimist. Poliitika väljatöötamise ja rakendamise lõimitud käsitlemist tuleks tugevdada, et keskkondlike, sotsiaalsete ja majanduslike eesmärkide sünergia oleks võimalikult suur, süstemaatiliselt jälgides ja kohasel juhul hinnates võimalikke kompromisse nende vahel ning hinnates süstemaatiliselt ka haavatavate ja tõrjutud rühmade vajadusi. Selline integreeritud lähenemisviis peaks vastama kõigi piirkondade, sealhulgas linna- ja maapiirkondade ning äärepoolseimate piirkondade eriomastele vajadustele. Lisaks on selleks, et tagada kaheksanda keskkonnaprogrammi edu, oluline juurdepääs keskkonnateabele, üldsuse osalemine keskkonnaalaste otsuste tegemises ja õiguskaitse kättesaadavus ning läbipaistev koostöö kõigi otsustustasandite avaliku sektori asutuste, valitsusväliste osalejate ja laiema üldsusega ning nende vahel kooskõlas keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsiooniga¹ (edaspidi „Århusi konventsioon“).

¹ ELT L 124, 17.5.2005, lk 4.

- (36) Komisjon peaks hindama, milliseid edusamme on liit ja liikmesriigid teinud kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamisel õiglases ja kaasavas üleminekus kestlikkusele, heaolule ja vastupanuvõimele planeedi taluvuspiirides. See on kooskõlas liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide üleskutsetega Porto deklaratsioonis ning nõukogu 24. oktoobri 2019. aasta järel dustes healumajanduse kohta ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aruteludokumentis „Euroopa kestliku arengu saavutamine aastaks 2030“, mille kohaselt tuleb mõõta majandustulemusi ja ühiskondlikku arengut ka muude näitajate kui SKP alusel ning hakata poliitika suunanäitajana kasutama heaolu, mida toetab ka OECD.

- (37) Kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude hindamisel tuleks arvesse võtta viimaseid arengusuundi andmete ja näitajate kättesaadavuses ja asjakohasuses. Hindamine peaks toimuma kooskõlas keskkonna- ja kliimapoliitika konkreetsemaid aspekte hõlmavate seire- ja juhtimisvahenditega, eelkõige määrusega (EL) 2018/1999, keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamisega, mille komisjon tegi teatavaks oma 27. mai 2016. aasta teatises „ELi keskkonnaalaste poliitikameetmete tulemuslikkuse tagamine keskkonnapoliitika rakendamise regulaarse läbivaatamise kaudu“ ning ringmajanduse, nullsaaste, elurikkuse, õhu, vee, mulla, jäätmete ja muu keskkonnapoliitika seire vahenditega, ega tohiks neid piirata. Koos vahenditega, mida kasutatakse Euroopa poolaasta protsessis, Eurostati kestliku arengu eesmärkide saavutamise seires ning komisjoni 9. septembri 2020. aasta teatises „2020. aasta aruanne tulevikusuundade strateegilise analüüsi kohta“, peaks kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamise edusammude hindamine moodustama osa horisontaalsetest, sidusatest ja omavahel seotud seire- ja juhtimisvahenditest, hõlmates mitte ainult keskkonnaalaseid, vaid ka sotsiaalseid ja majanduslikke tegureid.
- (38) Võttes arvesse kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsaid eesmärke, eelkõige selle pikaajalist esmatähtsat eesmärki, on oluline arendada edasi teadusliku teadmusbasi planeedi taluvuspiiride ja keskkonnajalajälje kohta ning arendada asjakohaste näitajate kogumeid.

- (39) Et kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamise edusamme seirata, on vaja usaldusväärseid ja sisukaid andmeid ja näitajaid. Komisjon, Euroopa Keskkonnaamet ja muud asjakohased ametid peaksid pääsema juurde andmetele ja näitajatele, mille liikmesriigid on esitanud kohaldatavate liidu õigusaktide kohaselt, ning neid taaskasutama ja neile tuginema. Peale selle tuleks kasutada muid andmeallikaid, nagu satelliidiandmed ning töödeldud teave, mis on saadud liidu Maa seire programmi (Copernicuse programm), Euroopa metsatulekahjude teabesüsteemi, Euroopa bioloogilise mitmekesisuse teabesüsteemi, maatükkide identifitseerimise süsteemi ja Euroopa üleujutuste häiresüsteemi või andmeplatvormide, nt Euroopa merevaatlus- ja andmevõrgu või kemikaalide seire teabeplatvormi kaudu. Nüüdisaegseid digivahendeid ja tehisintellekti kasutades on võimalik andmeid tulemuslikult hallata ja analüüsida, mis vähendab halduskoormust ning parandab samal ajal õigeaegsust ja kvaliteeti. Selleks et hinnata kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamise edusamme, võiks lisaks liidu õiguses sätestatud õiguslikult siduvatele sihtmärkidele tugineda ka õiguslikult mittesiduvatele sihtmärkidele.

- (40) Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 2003/4/EÜ,¹ 2007/2/EÜ² ja (EL) 2019/1024³ nõuetega peaksid liikmesriigid tagama, et kaheksanda keskkonnaprogrammi rakendamise seireks vajalikud andmed, teave ja näitajad on vabalt kättesaadavad, mittediskrimineerivad, avatud juurdepääsuga, piisavad, kvaliteetsed, võrreldavad, ajakohased, kasutajasõbralikud ja veebis kergesti kättesaadavad.
- (41) Kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamiseks peaks Euroopa Keskkonnaametil ja Euroopa Kemikaaliametil ning liikmesriikidel olema piisav suutlikkus ja piisavad vahendid, et tagada usaldusväärne, juurdepääsetav ja läbipaistev teadmus- ja töendusbaas, mis aitaks rakendada Euroopa rohelise kokkuleppe strateegilisi prioriteete ja hinnata kaheksanda keskkonnaprogrammi raames tehtud edusamme. Vajaduse korral peaksid ka muud organid ja asutused olema kaasatud ning aitama rakendada neid strateegilisi prioriteete ja hinnata tehtud edusamme.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/4/EÜ keskkonnateabele avaliku juurdepääsu ja nõukogu direktiivi 90/313/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 41, 14.2.2003, lk 26).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. märtsi 2007. aasta direktiiv 2007/2/EÜ, millega rajatakse Euroopa Ühenduse ruumiandmete infrastruktuur (INSPIRE) (ELT L 108, 25.4.2007, lk 1).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1024 avaandmete ja avaliku sektori valduses oleva teabe taaskasutamise kohta (ELT L 172, 26.6.2019, lk 56).

(42) ELi toimimise lepingu artikli 192 lõike 3 esimeses lõigus on sätestatud, et Euroopa Parlament ja nõukogu võtavad seadusandliku tavamenetluse kohaselt vastu üldised tegevusprogrammid, milles määratakse kindlaks esmatähtsad eesmärgid, mis tuleb liidu keskkonnapoliitika valdkonnas saavutada. Kuna komisjoni teatises „Euroopa roheline kokkulepe“ on esitatud lähiaastate keskkonna- ja kliimavaldkonna põhimeetmete tegevuskava, siis ei ole käesolevas otsuses erandkorras määratud kindlaks meetmeid selle esmatähtsate eesmärkide saavutamiseks ajavahemikul kuni aastani 2025. Seda on aga vaja teha ajavahemikuks pärast seda, kui Euroopa roheline kokkuleppe peamised meetmed on eeldatavasti 2024. aastaks paigas, tagamaks, et käesolevas otsuses sätestatud temaatilisi esmatähtsaid eesmärke oleks võimalik saavutada ning et kaheksas keskkonnaprogramm kujundaks jätkuvalt liidu keskkonnapoliitika üldist visiooni. See on vajalik ka selleks, et austada Euroopa Parlamendi ja nõukogu eesõigusi, mis tulenevad ELi toimimise lepingu artikli 192 lõike 3 esimesest lõigust, ilma et see piiraks komisjoni eesõigusi, mis tulenevad Euroopa Liidu lepingu (edaspidi „ELi leping“) artiklist 17. Selleks peaks komisjon läbi viima 31. märtsiks 2024 vahehindamise, mille järel esitatakse kohasel juhul hiljemalt 31. märtsiks 2025 temaatiliste esmatähtsate eesmärkide saavutamiseks seadusandlik ettepanek, et lisada käesolevale otsusele lisa.

- (43) Et võtta arvesse muutuvaid poliitikaeesmärke ja tehtud edusamme, peaks komisjon 2029. aastal kaheksandat keskkonnaprogrammi hindama. Komisjon peaks esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule hindamise tulemusi sisaldava aruande ja seejärel kohasel juhul seadusandliku ettepaneku järgmise keskkonnavalase tegevusprogrammi kohta. Seadusandlik ettepanek tuleks esitada aegsasti, et kaheksanda ja üheksanda keskkonnaprogrammi vahel ei tekiks lünka.
- (44) Kuna käesoleva otsuse eesmärke ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab neid kavandatud tegevusprogrammi ulatuse ja toime tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev otsus nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1
Reguleerimisese

1. Käesolevas otsuses määratakse kindlaks üldine keskkonnavalane tegevusprogramm ajavahemikuks kuni 31. detsembrini 2030 (edaspidi „kaheksas keskkonnaprogramm“). Käesolevas otsuses sätestatakse kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsad eesmärgid ja määratakse kindlaks nende saavutamiseks vajalikud eeltingimused. Käesolevas otsuses kehtestatakse seireraamistik, mille alusel mõõta edusamme, mida liit ja selle liikmesriigid on kaheksanda keskkonnaprogrammi esmatähtsate eesmärkide saavutamisel teinud, ning juhtimismehhanism, mille abil tagada nende esmatähtsate eesmärkide saavutamine.
2. Kaheksanda keskkonnaprogrammi eesmärk on kiirendada õiglast, võrdset ja kaasavat rohepööret kliimanetraalsele, kestlikule, mürgivabale, ressursitõhusale, taastuvenergiapõhisele ning vastupanu- ja konkurentsivõimelisele ringmajandusele, kaitsta, taastada ja parandada keskkonnaseisundit ning muu hulgas peatada elurikkuse vähenemine ja pöörata see protsess ümber. Sellega toetatakse ja tugevdatakse integreeritud poliitikat ja rakendamisviisi, mis põhineb Euroopa rohelisel kokkuleppel.
3. Kaheksas keskkonnaprogramm on ÜRO kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030 kindlaks määratud keskkonna- ja kliimaeesmärkide ja selle kestliku arengu eesmärkide ning mitmepoolsete keskkonna- ja kliimalepete eesmärkide saavutamise alus.

4. Kaheksanda keskkonnaprogrammi seireraamistikuga aidatakse liidul mõõta kestlikkuse, heaolu ja vastupanuvõime saavutamisel tehtud edusamme.
5. Kaheksas keskkonnaprogramm rajaneb ettevaatusprintsiiibil ja põhimõtetel, mille kohaselt tuleb võtta ennetusmeetmeid ja heastada keskkonnakahjustus kahjustuse kohas, ja põhimõttel „saastaja maksab“.

Artikkel 2

Esmatähtsad eesmärgid

1. Kaheksanda keskkonnaprogrammi pikaajaline esmatähtis eesmärk on, et hiljemalt 2050. aastaks elavad inimesed hästi planeedi taluvuspiirides ja valitseb heaolumajandus, milles midagi ei raisata, majanduskasv on taastuv, liidus on saavutatud kliimaneutraalsus ja ebavõrdsus on märksa väiksem. Kõigi inimeste heaolu põhineb heas seisundis keskkonnal, mille elurikkus on kaitstud, ökosüsteemid toimivad igati ning loodust kaitstakse ja taastatakse, mille tulemusel suureneb kliimamuutustele, ilmastikuolude ja kliimaga seotud õnnetustele ning muudele keskkonnariskidele vastupanu võime. Liit näitab kogu maailmale eeskujuna, kuidas tagada praeguste ja tulevaste põlvkondade heaolu põlvkondadevahelise vastutuse kaudu.

2. Kaheksanda keskkonnaprogrammi kuus omavahel seotud temaatilist esmatahtsat eesmärki on ajavahemikul kuni 31. detsembrini 2030 järgmised:
- a) kooskõlas liidu kliima- ja keskkonnaeesmärkidega vähendada liidus kiiresti ja prognoositavalt kasvuhoonegaaside heidet ning samal ajal suurendada kasvuhoonegaaside sidumist looduslikes neeldajates, et saavutada kasvuhoonegaaside heite vähendamise 2030. aasta eesmärk, mis on sätestatud määruses (EL) 2021/1119, tagades ühtlasi õiglase ülemineku, millega ei jäeta kedagi kõrvale;
 - b) teha pidevaid edusamme, millega kohanemisvõimet muu hulgas ökosüsteemipõhiste käsitluste alusel suurendada ja kõikjal järgida, suurendada vastupanuvõimet, tugevdada kohanemist ning vähendada keskkonna, ühiskonna ja kõigi majandussektorite kaitsetust kliimamuutuste vastu ning parandada ilmastikuolude ja kliimaga seotud õnnetuste ennetamist ning nendeks valmisolekut;
 - c) tegutseda heaolumajanduse nimel, millega antakse planeedile rohkem tagasi kui tarbitakse, ja minna kiiremini üle mürgivabale ringmajandusele, kus majanduskasv on taastuv, ressursse kasutatakse tõhusalt ja säästvalt ning kohaldatakse jäätmehierarhiat;

- d) püüda jõuda nullsaasteni, sealhulgas kahjulike kemikaalide puhul, et muuta keskkond, sealhulgas õhk, vesi ja muld, mürgivabaks, kaotada valgus- ja mürasaaste ning kaitsta inimeste ja loomade tervist ning ökosüsteemide seisundit ja heaolu keskkonnaga seotud riskide ja negatiivse mõju eest;
- e) kaitsta, säilitada ja taastada nii kaitsealadel kui ka neist väljaspool mere, maismaa ja sisevete elurikkust ning muu hulgas peatada elurikkuse vähenemine ja pöörata see protsess ümber, parandada ökosüsteemide seisundit, talitust ja nende osutatavaid teenuseid ning parandada keskkonna seisundit, eelkõige õhu, vee ja mulla kvaliteeti, ning võidelda kõrbestumise ja mulla degradeerumise vastu;
- f) edendada kestlikkuse keskkonnaaspekte ning järsult vähendada liidu tootmisest ja tarbimisest tulenevaid põhilisi keskkonda ja kliimat mõjutavaid survetegureid, eelkõige energeetika, tööstuse, hoonete ja taristu, liikuvuse, turismi, rahvusvahelise kaubanduse ning toidusüsteemi valdkonnas.

Artikkel 3

Esmatähtsate eesmärkide saavutamise eeltingimused

Artiklis 2 sätestatud esmatähtsate eesmärkide saavutamine nõuab komisjonilt, liikmesriikidelt, piirkondlikelt ja kohalikelt omavalitsustelt ning sidusrühmadelt, olenevalt pädevusest, järgmist:

- a) tagada liidu keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ja strateegiate tulemuslik, kiire ja täielik rakendamine ning püüelda liidu, riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil parima keskkonnatoime poole, sealhulgas kindlustada piisav haldus- ja nõuetele vastavuse tagamise suutlikkus, nagu on ette nähtud korrapärases keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise aruandes, toetada õigustöötajate võrgustikke, nagu keskkonnaõiguse rakendamise ja jõustamise Euroopa Liidu võrgustik, Euroopa prokuröride võrgustik keskkonnaküsimustes, Euroopa Liidu kohtunike foorum keskkonnaküsimustes ja keskkonnakuritegude vastase võitluse Euroopa võrgustik, ning teha nendega koostööd;
- b) seada juhul, kui liidu keskkonnaõiguse rakendamine on puudulik, tähtsaimale kohale selle täitmise tagamine, muu hulgas rikkumismenetluste kaudu, tagades, et selleks eraldatakse piisavalt raha ja inimressursse ning et teave nende menetluste kohta on täielik ja kergesti kättesaadav, ja järgida liidu õigust;

- c) anda paremaid juhiseid ja soovitusi muu hulgas tõhusate, hoiatavate ja proportsionaalsete karistuste kohta, et vähendada liidu keskkonnaõigusele mittevastavuse ohtu ning võtta keskkonnavastutuse valdkonnas rohkem meetmeid, tõhustada mittevastavusele reageerimist ning tihendada keskkonnakuritegude valdkonnas õigusalast koostööd ja tugevdada selliste kuritegude vastast õiguskaitset, nagu on ette nähtud asjakohastes liidu õigusaktides, näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2008/99/EÜ¹;
- d) tugevdada poliitika väljatöötamise ja rakendamise lõimitud käsitlust eelkõige järgmise kaudu:
- i) artiklis 2 sätestatud esmatähtsaid eesmärke ja asjakohasel juhul kestliku arengu eesmärke järgitakse liidu, riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil kõigis asjakohastes strateegiates, seadusandlikes ja muudes kui seadusandlikes algatustes, programmides, investeeringutes ja projektides, samuti pärast ... [käesoleva otsuse jõustumise kuupäev] liidu poolt sõlmitud asjakohastes rahvusvahelistes lepingutes, tagamaks, et need strateegiad, seadusandlikud ja muud kui seadusandlikud algatused, programmid, investeeringud, projektid ja rahvusvahelised lepingud ning nende rakendamine on artiklis 2 sätestatud esmatähtsate eesmärkidega kooskõlas, aitavad võimaluse korral nende saavutamisele kaasa ega takista nende saavutamist;

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/99/EÜ keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu (ELT L 328, 6.12.2008, lk 28).

- ii) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 2011/92/EL¹ ja 2001/42/EÜ² rakendamisest saadavat kasu suurendatakse võimalikult palju;
- iii) kõigi algatuste puhul jälgitakse ja kohasel juhul hinnatakse korrapäraselt keskkondlike, sotsiaalsete ja majanduslike eesmärkide sünergiat ja võimalikke kompromisse nende vahel, tagamaks, et inimeste heaolu kindlustatakse ja nende vajadusi eelkõige tervisliku keskkonna, puhta õhu ning taskukohase, kättesaadava ja kvaliteetse toidu, vee, energia, eluaseme, keskkonnahoidliku taristu ja liikuvuse järele rahuldatakse kestlikul viisil ja nii, et kedagi ei jäeta kõrvale;
- iv) lähtutakse arusaamast „mõttele kõigepealt kestlikkusele“, lisades muu hulgas kestliku arengu eesmärgid vastavalt vajadusele parema õigusloome suunistesse ja töövahenditesse ning võttes kõikjal arvesse ja rakendades põhimõtet „ära tekita kahju“;

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT L 26, 28.1.2012, lk 1).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiiv 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT L 197, 21.7.2001, lk 30).

- v) hinnatakse korrapäraselt kehtivaid poliitikameetmeid ja kohasel juhul tehakse uute õigusaktide ettepanekuid, mis põhineksid vastavalt vajadusele mõjuhinnangutel, mis on koostatud usaldusväärse, kaasava, teabepõhise ja lihtsasti rakendatava korra kohaselt korraldatud ulatuslike ja läbipaistvate konsultatsioonide alusel ning milles on majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõju integreeritud analüüsi raames arvesse võetud igasugust kohest ja pikaajalist mõju keskkonnale ja kliimale, sealhulgas nende mõjutegurite kumulatiivset mõju ning meetmete võtmise ja nende võtmata jätmise kulu;
- vi) kaheksa nädala jooksul pärast komisjoni korraldatud avaliku konsultatsiooni lõppu esitatakse sidusrühmadega konsulteerimise käigus saadud vastuste kohta üksikasjalik tagasiside, milles on eri liiki sidusrühmade vastused esitatud eraldi;
- e) koostada tulemustabel ja töötada välja näitajad, millega mõõdetakse SKPd täiendavaid tulemusi ning mis põhinevad muu hulgas sihipärasel konsulteerimisel kõigi asjaomaste sidusrühmadega ja aruandel, milles on liidu tasandil kindlaks tehtud selliste olemasolevate näitajate, seireraamistike ja protsesside vahelised seosed, millega mõõdetakse sotsiaalset, majanduslikku ja keskkonnaalast arengut, ning milles antakse soovitusi, kuidas kehtivaid tulemustabeleid ja näitajaid ühtlustada;
- f) tagada, et kliima- ja keskkonnamõjust ja -poliitikast tulenevat sotsiaalset ebavõrdsust vähendatakse võimalikult palju ning et keskkonna ja kliima kaitseks võetud meetmeid rakendatakse sotsiaalselt õiglasel ja kaasaval viisil;

- g) arvestada soolist aspekti kõigis kliima- ja keskkonnavaldkonna poliitikameetmetes, muu hulgas lisades soolise perspektiivi kõikidesse poliitikakujundamise etappidesse;
- h) tugevdada keskkonnavaatetes positiivseid stiimuleid ning asuda viivitamata järkjärguliselt kaotama keskkonnakahjulikke toetusi, eelkõige fossiilkütuste toetusi liidu, riigi, piirkondlikul ja kohalikul tasandil muu hulgas järgmise abil:
 - i) siduv liidu raamistik, mille põhjal jälgida, kuidas liikmesriikidel kokkulepitud metoodika alusel fossiilkütuste toetuste järkjärguline kaotamine edeneb, ja anda edusammude kohta aru;
 - ii) fossiilkütuste toetuste järkjärguliseks kaotamiseks seatakse tähtaeg, mis on kooskõlas eesmärgiga hoida üleilmne soojenemine kuni 1,5 °C juures;
 - iii) komisjon kehtestab liikmesriikidega konsulteerides 2023. aastaks metoodika muude keskkonnakahjulike toetuste kindlakstegemiseks; liikmesriigid teevad selle metoodika alusel kindlaks muud keskkonnakahjulikud toetused ja annavad neist korrapäraselt komisjonile aru, et komisjonil oleks võimalik anda aru selliste toetuste suuruse ja liigi kohta liidus ning nende järkjärgulisel kaotamisel tehtud edusammude kohta;

- i) järgida liidu poliitikavaldkondades elurikkuse kaitse meetmeid ja anda panus üldise eesmärgi saavutamisse, et mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 kohastest iga-aastastest kulutustest eraldatakse elurikkusega seotud eesmärkidele 2024. aastal 7,5 % ning 2026. ja 2027. aastal 10 %, kusjuures nimetatud kulutuste tegemist jälgitakse tõhusa, läbipaistva ja kõikehõlmava metoodika abil, võttes samal ajal arvesse kliima- ja elurikkuse eesmärkide kattuvust;
- j) tagada, et kliima- ja elurikkuse kaitse küsimused integreeritakse tegelikult liidu eelarvesse ja et nendega arvestatakse ning et kliima ja elurikkuse rahastamine on teineteisega kooskõlas;
- k) edendada rahvusvahelisel tasandil kemikaalide vastutustundlikku käitlemist ning samal ajal kogu maailmas ka selliste ainete järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist, mis ei ole liidus lubatud;
- l) kiiresti asendada ohtlikud ained, sealhulgas väga ohtlikud ained, endokriinfunktsiooni kahjustavad kemikaalid, väga püsivad kemikaalid, neurotoksilised ained ja immunotoksilised ained ning käsitleda kemikaalide kombineeritud mõju, ainete nanovorme ja kokkupuudet toodetes sisalduvate ohtlike kemikaalidega, hinnata nende mõju tervisele ja keskkonnale, sealhulgas kliimale ja elurikkusele, propageerida ohutute ja kestlikena välja töötatud kemikaale ja materjale ning kiirendada ja koordineerida pingutusi, mida tehakse loomkatsete alternatiivide väljatöötamise ja heakskiitmise edendamiseks;
- m) otsida pinnase degradeerumise probleemile lahendusi ning tagada mulla kaitse ja säästev kasutamine, sealhulgas 2023. aastaks mulla seisundit käsitleva seadusandliku akti ettepaneku tegemisega;

- n) muuta liidu toidusüsteemi nii, et see aitaks muu hulgas nii liidus kui ka väljaspool liitu kaasa elurikkuse kaitsele ja taastamisele ning tagaks loomade heaolu kõrge taseme, tagades samal ajal mõjutatud sidusrühmadele õiglase ülemineku;
- o) terviklikust lähenemisviisist lähtuvalt tunnistada, et inimeste ja loomade tervis ja keskkond on omavahel seotud, ning võtta poliitikakujundamisel arvesse terviseühtsuse põhimõtet;
- p) liikuda rahvusvahelisel tasandil selle poole, et tunnustada õigust puhtale, tervislikule ja kestlikule keskkonnale;
- q) kasutada täielikult ära ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise ja rohelist taristut, sealhulgas elurikkust hoidvaid looduspõhiseid lahendusi, ning samal ajal tagada, et nende rakendamine taastab elurikkuse ning suurendab ökosüsteemi terviklikkust ja ühendatavust, annab selget ühiskondlikku kasu, sest nõutakse põlisrahvaste ja kohalike kogukondade täielikku kaasamist ja neilt nõusoleku küsimist, ning et sellega ei asendata ega kahjustata meetmeid, mida võetakse liidus elurikkuse kaitsmiseks ja kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks;
- r) kasutada olemasolevaid vahendeid ja meetodeid ning parandada looduspõhiste lahenduste jaoks mõeldud seiremeetodeid, hindamisvahendeid ja mõõdetavaid näitajaid;
- s) vähendada märkimisväärselt materjalide ja tarbimise ökoloogilist jalajälge liidus ning viia see võimalikult kiiresti vastavusse planeedi taluvuspiiridega ning kohasel juhul kehtestada selleks liidule 2030. aastaks ökoloogilise jalajälje vähendamise eesmärgid;

- t) tulemuslikult lõimida kestliku arengu eesmärgid ning kliima- ja keskkonnaeesmärgid majandusjuhtimise Euroopa poolaastasse, piiramata selle poolaasta algset eesmärki, sealhulgas riiklikesse reformikavadesse ning riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse;
- u) kooskõlas liidu kestliku rahanduse poliitikameetmete kavaga võtta kasutusele ressursid ja tagada piisavalt suured kestlikud avaliku ja erasektori investeeringud, sealhulgas liidu eelarve kaudu kättesaadavatest fondidest ja vahenditest, Euroopa Investeerimispannga kaudu ja riigi tasandil;
- v) kasutada võimalikult hästi ära keskkonnamakse, turupõhiseid vahendeid ning roheline eelarvestamise ja rahastamise vahendeid, sealhulgas neid, mida on vaja sotsiaalselt õiglase ülemineku tagamiseks, ning toetada ettevõtjaid ja muid sidusrühmi looduskapitali arvestamiseks mõeldud standarditud tavade väljatöötamisel ja kohaldamisel;
- w) tagada, et liidu, riikide, piirkondliku ja kohaliku tasandi keskkonnapoliitika ja -meetmed põhinevad parimatel kättesaadavatel teadusandmetel ja tehnoloogiatel, ning suurendada keskkonnaalast teadmusbasi, mis hõlmab ka põlis- ja kohalikke teadmisi, ja selle kasutuselevõttu muu hulgas teadusuuringute, innovatsiooni, roheliste oskuste, koolituse ja ümberõppe edendamise ning keskkonnaarvestuse ja ökosüsteemi arvepidamise arendamise kaudu;

- x) arendada ja konsolideerida teadmusbaasi, mis käsitleb muu hulgas süsteemse muutuse nõudeid selle kohta, kuidas minna ainult ühe valdkonna ja sektoripõhiselt poliitikal üle poliitikavaldkondade sidususe süsteemsele käsitlusele, ning eri ökosüsteemide suutlikkust toimida kasvuhoonegaaside neeldajate ja varudena;
- y) kasutada keskkonnapoliitika toetamisel ära digi- ja andmetehnoloogia võimalusi, sealhulgas esitada ökosüsteemide seisundi kohta võimaluse korral reaalses saadavaid andmeid ja teavet, tehes samal ajal suuremaid jõupingutusi selleks, et kõnealuse tehnoloogia keskkonnajalajalg oleks võimalikult väike, ning tagada, et andmed ja teave oleksid läbipaistvad, autentsed, koostalitlevad ning üldsusele kättesaadavad;
- z) kõrvaldada puudujäägid vajalikest näitajakogumitest, näiteks nendest, mis on seotud süsteemse muutuse, planeedi taluvuspiiride ning liidu tootmis- ja tarbimisjalajäljega, samuti nendest, mis käsitlevad keskkonna- ja sotsiaal-majanduslike tegurite, näiteks keskkonnamuutustest tuleneva ebavõrdsuse vahelist seost, ja kogumeid optimeerida ning tagada näitajakogumite võrreldavus kõigil poliitikakujundamise tasanditel;
- aa) tagada kodanikuühiskonna laialdane toetus, teha koostööd ettevõtjatega, eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjatega, sotsiaalpartnerite, kodanike, kogukondade ja muude sidusrühmadega;

- ab) suurendada teadlikkust sellest, kui oluline on saavutada artiklis 2 sätestatud esmatähtsad eesmärgid, ning suurendada kodanike tegutsemisvõimet, edendades muu hulgas kõigil tasanditel arutelu ja teabevahetust, elukestvat keskkonnaharidust, kodanikuosalust ja kogukonna eestvõttel toimuvat tegevust;
- ac) aidata kodanikuühiskonnal, avaliku sektori asutustel, kodanikel ja kogukondadel, sotsiaalpartneritel ja erasektoril kindlaks teha kliima- ja keskkonnariskid, hinnata nende mõju ning võtta selliste riskide ennetamiseks, leevendamiseks ja nendega kohanemiseks meetmeid, samuti soodustada nende osalemist puuduvate teadmiste hankimisel ning muu hulgas innustada kodanikke keskkonnaprobleeme ja nõuete täitmata jätmist tähele panema ja neist teada andma, sealhulgas edendades digitehnoloogia abil kodanikuteaduse häid tavasid;
- ad) soodustada koostööd kaheksanda keskkonnaprogrammiga seotud strateegiate, poliitikameetmete ja õigusaktide väljatöötamisel ja rakendamisel ning tagada linna- ja maapiirkondades, sealhulgas äärepoolseimates piirkondades, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste täielik osalemine kõigis keskkonnapoliitika kujundamise valdkondades, kasutades selleks koostööl põhinevat ja mitmetasandilist tegutsemisviisi ning tagades, et piirkondlikel ja kohalikel kogukondadel on kohapealseks rakendamiseks olemas piisavad vahendid;
- ae) tihendada kõigi liidu institutsioonide koostööd kliima- ja keskkonnapoliitika valdkonnas, sealhulgas komisjoni ja Regioonide Komitee tõhustatud koostööd, ning uurida, kuidas dialoogi parandada ja teavet paremini koondada;

- af) kooskõlas Århusi konventsiooniga tulemuslikult rakendada nii liidu kui ka liikmesriikide tasandil rangeid läbipaistvuse, üldsuse osalemise ja õiguskaitse kättesaadavuse norme;
- ag) teha kaheksanda keskkonnaprogrammi rakendamisega seotud andmed ja tõendid üldsusele kättesaadavaks, kergesti juurdepääsetavaks ja arusaadavaks, ilma et see piiraks valdkonnapõhiste õigusaktide konfidentsiaalsussätete kohaldamist;
- ah) toetada artiklis 2 sätestatud esmatähtsate eesmärkide üleilmset kasutuselevõttu, tagades liidusiseste ja -väliste lähenemisviiside sidususe ning koordineeritud tegevuse, eelkõige järgmises:
 - i) teha kolmandate riikidega koostööd kliima- ja keskkonnameetmete alal, kannustada ja toetada neid võtma vastu ja rakendama neis valdkondades norme, mis on vähemalt sama ranged kui liidu omad, ning tagada, et kõik liidu turule lastavad tooted vastavad täielikult asjakohastele liidu nõuetele kooskõlas liidu rahvusvaheliste kohustustega, sealhulgas raadamise ning pinnase degradeerumise peatamise puhul;
 - ii) edendada äriühingute kestlikku üldjuhtimist, sealhulgas kehtestada liidu tasandil kohustusliku hoolekohustuse nõuded, ning edendada liidu välispoliitikas, sealhulgas kaubanduspoliitikas, vastutustundlikku ettevõtlust;

- iii) parandada kolmandate riikide valitsuste, ettevõtjate, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga ning rahvusvaheliste organisatsioonidega tehtavat koostööd, et luua keskkonna- ja kliimakaitseks partnerlussuhteid ja liite ning edendada keskkonna- ja kliimamuutustealast koostööd, sealhulgas G7s ja G20s;
- iv) anda rahvusvahelistel foorumitel eeskuju muu hulgas sellega, kuidas liit on täitnud kestliku arengu eesmärges ning Pariisi kokkuleppes, bioloogilise mitmekesisuse konventsioonis, kõrbestumise tõkestamise konventsioonis ja muudes mitmepoolsetes keskkonnalepingutes kehtestatud eesmärges, eelkõige nende parema rakendamise kaudu, ning toetada kolmandaid riike, et nad teeksid sama, sealhulgas suurendades nende lepingute alusel võetud kohustuste täitmisel tehtud edusammudega seotud läbipaistvust ja aruandekohustust;
- v) tugevdada rahvusvahelist keskkonnaalast juhtimist, kõrvaldades puudujäägid ning tugevdades tunnustatud rahvusvaheliste keskkonnapõhimõtete järgimist ja kohaldamist;
- vi) tagada, et liidu ja liikmesriikide rahaline abi kolmandatele riikidele aitaks soodustada ellu viia ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030.

Artikkel 4
Seireraamistik ja juhtimine

1. Igal aastal seirab ja hindab komisjon Euroopa Keskkonnaameti ja Euroopa Kemikaaliameti toetusel, ilma et see piiraks nende sõltumatust, liidu ja liikmesriikide edusamme artiklis 2 sätestatud esmatähtsate eesmärkide saavutamisel, võttes arvesse artiklis 3 sätestatud eeltingimusi ning üldist süsteemse muutuse saavutamise eesmärki, ning annab edusammude kohta aru. Seire, hindamise ja aruandluse tulemusel saadud teave tehakse üldsusele kättesaadavaks ja kergesti juurdepääsetavaks.
2. Lõikes 1 osutatud seire, hindamise ja aruandluse eesmärk on hõlbustada kõrgetasemelist strateegilist poliitilist teabevahetust. Pärast kõigi asjaomaste sidusrühmadega konsulteerimist esitab komisjon hiljemalt ... [käesoleva otsuse jõustumise kuupäev] seireraamistiku, mis põhineb piiratud arvul põhinäitajatel, mis sisaldavad võimaluse korral süsteemseid näitajaid, mis muu hulgas puudutavad keskkonna ja sotsiaalvaldkonna ning keskkonna ja majanduse seost. Põhinäitajate loetelu peab jääma stabiilseks, et tagada aruandekohustuse täitmine. Kohasel juhul tuleb seda aga ajakohastada, et võtta arvesse viimaseid poliitikasuundumusi ja näitajatega seotud muudatusi.

3. Lõikes 1 osutatud seire ja hindamise käigus võetakse arvesse viimaseid arengusuundi andmete ja näitajate kättesaadavuses ja asjakohasuses ning tuginetakse liikmesriikides ja liidu tasandil kättesaadavatele andmetele, eelkõige andmetele ja näitajatele, mille panevad kokku Euroopa Keskkonnaamet ja Euroopa statistikasüsteem, et vähendada võimalikult palju halduskoormust. See on kooskõlas muude keskkonna- ja kliimapoliitikat hõlmavate seire-, aruandlus- ja juhtimisraamistike ning -meetmetega ning ei piira nende kohaldamist. See põhineb meetodikal, mille abil on võimalik võimaluse korral mõõta, kui kaugel ollakse artiklis 2 sätestatud esmatähtsate eesmärkide ja valitud põhinäitajate sihtväärtustest.
4. Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon võtavad lõikes 1 osutatud hindamist, võetud meetmeid ja võimalikke tulevasi meetmeid arvesse ja vahetavad nende kohta igal aastal arvamusi.
5. Euroopa Keskkonnaamet ja Euroopa Kemikaaliamet toetavad komisjoni andmete, näitajate ja teadmiste kättesaadavamaks ja asjakohasemaks muutmisel ning täidavad selleks eelkõige järgmisi ülesandeid:
 - a) koguvad ja töötlevad andmeid ja tõendeid ning annavad nende kohta aru, kasutades nüüdisaegseid digivahendeid, ning parandavad andmete kogumise ja töötlemise ning ühtlustatud näitajate väljatöötamise meetodikat;
 - b) tugevdavad ja toetavad alusuuringuid, kaardistamist ja seiret;

- c) teevad koos liikmesriikidega tööd puuduvate vajalike seireandmete hankimiseks ja võtavad arvesse süsteemse muutuse vajadust;
- d) teevad poliitika jaoks vajalikke ja süsteemseid analüüse ning aitavad liidu ja riikide tasandil poliitikaeesmärke ellu viia, sealhulgas annavad soovitusi, kuidas teha eesmärkide saavutamisel suuremaid edusamme;
- e) lõimivad keskkonna-, tervise-, sotsiaal- ja majanduslikku mõju käsitlevaid andmeid ning kasutavad täielikult ära muid kättesaadavaid andmeid ja teenuseid, nt Copernicuse kaudu saadavaid andmeid ja teenuseid;
- f) aitavad hankida puuduvaid hädavajalikke teadmisi ökoloogiliste murdepunktide kohta, võttes samal ajal arvesse piirkondade geograafilisi ja ökoloogilisi erinevusi;
- g) töötavad välja kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed vahendid, sealhulgas prognoosid ja mudelid, mis võiksid muu hulgas anda teavet selle kohta, millist mõju võivad keskkonna- ja kliimapoliitika kogu süsteemile edaspidi avaldada ning kui kaugel ollakse eesmärkidest;
- h) parandavad veelgi andmete kättesaadavust, koostalitlusvõimet ja nendele juurdepääsu liidu programmide kaudu;
- i) tagavad läbipaistvuse ja aruandekohustuse.

6. Komisjon kontrollib korrapäraselt, milliseid andmeid ja teadmisi liidu ja riikide tasandil vajatakse, sealhulgas seda, kui hästi suudavad Euroopa Keskkonnaamet, Euroopa Kemikaaliamet ning vajaduse korral muud Euroopa organid ja asutused lõikes 5 osutatud ülesandeid täita.

Artikkel 5

Vahehindamine

1. Komisjon viib 31. märtsiks 2024 läbi artikli 2 lõikes 2 sätestatud temaatiliste esmatahtsate eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude vahehindamise ning võtab seejuures arvesse artiklis 3 sätestatud eeltingimuste seisu ning süsteemse muutuse seiramisel ja hindamisel tehtud edusamme. Kohasel juhul teeb komisjon vahehindamise tulemusi arvesse võttes ettepaneku artikli 4 lõikes 2 osutatud põhinäitajaid muuta. Vahehindamine põhineb artikli 4 lõike 1 kohaselt läbiviidud hindamistel ja muudel asjakohastel järeldustel. Komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule vahehindamise kohta aruande.

2. Et saavutada artikli 2 lõikes 2 sätestatud temaatilised esmatähtsad eesmärgid, esitab komisjon, võttes arvesse käesoleva artikli lõikes 1 osutatud vahehindamist ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu võimalikke vastuseid sellele hindamisaruandele, muid asjakohaseid poliitikasuundumusi ning Euroopa Keskkonnaameti viimast aruannet Euroopa keskkonna seisundi ja väljavaadete kohta, kohasel juhul seadusandliku ettepaneku, millega lisatakse kaheksandale keskkonnaprogrammile 2025. aastale järgnevas ajavahemikuks lisa, mis sisaldab nimetatud eesmärkide saavutamiseks võetavate meetmete loetelu ning nende meetmete ajakava.

Artikkel 6

Hindamine

Komisjon hindab kaheksandat keskkonnaprogrammi 31. märtsiks 2029. Komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, mis sisaldab hindamise peamisi tulemusi, ja kohasel juhul järgmist keskkonnaprogrammi käsitleva seadusandliku ettepaneku hiljemalt 31. detsembriks 2029.

Artikkel 7
Jõustumine

Käesolev otsus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Strasbourg,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja